

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Město Česká Lípa

PLÁN VZDÁLENÉ DÍLČÍ PODPORY V OBLASTI INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

PRO OBDOBÍ 2021–2022

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Licence Creative Commons: CC-BY – uveďte původ, Česká republika

[Creative Commons — Attribution 4.0 International — CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Obsah

Obsah	3
1. ÚVOD.....	4
2. ANALYTICKÁ ČÁST	5
2.1. Shrnutí výsledků Vstupní analýzy	5
2.1.1. Demografické údaje	5
2.1.2. Síť škol, školských zařízení – Mateřské školy.....	5
2.1.3. Síť škol, školských zařízení – Základní školy.....	6
2.1.4. Poradenská pracoviště a sociální služby.....	8
2.2. Shrnutí výsledků činnosti PS vzdělávání.....	9
2.2.1. Spolupráce města Česká Lípa a Agentury pro sociální začleňování v režimu vzdálené dílčí podpory pro oblast vzdělávání	9
2.2.2. Dobrá praxe	12
2.2.3. Problémy a překážky v optimálním zapojení SZ dětí a žáků do ne/formálního vzdělávání	16
3. NÁVRHOVÁ ČÁST	19
3.1. Cíle a opatření.....	19
3.2. Analýza rizik	21
4. IMPLEMENTACE PLÁNU	22
4.1. Role subjektů zapojených do realizace plánu	22
4.2. Spolupráce města Česká Lípa a Agentury pro sociální začleňování	22
ZÁVĚR	22
SEZNAM ZKRATEK.....	23
Příloha č. 1 - Schéma spolupráce škol, OSPOD, policie a NNO.....	25
Příloha č. 2: Jak a proč vyhodnocovat žáky se sociálním znevýhodněním.....	27

1. ÚVOD

Plán vzdálené dílčí podpory pro oblast vzdělávání ve městě Česká Lípa je dokumentem, který shrnuje výsledek spolupráce města a Agentury pro sociální začleňování v uplynulém roce, tj. od října 2020 do října 2021. Spolupráce realizovaná v režimu tzv. vzdálené dílčí podpory byla zaměřena na:

- a) analýzu místní vzdělávací sítě a podpůrných služeb v oblasti inkluzivního vzdělávání;
- b) vytvoření prostoru pro pojmenování kompetencí, potřeb a vzájemné nabídky aktérů v řešené oblasti;
- c) a na návaznou prioritizaci cílů a návrhy opatření k jejich naplnění.

Město Česká Lípa v žádosti o spolupráci akcentovalo dvě tematické oblasti: oblast bydlení, pojednávanou v samostatném dokumentu, a oblast vzdělávání. Na základě Memoranda o spolupráci (a dalšího vývoje) bylo jako téma podpory zvoleno **Spolupráce v oblasti řešení záškoláctví a sdílení nástrojů komunikace s rodiči**.

Cílovou skupinou jsou sociálně znevýhodněné děti a žáci žijící na území České Lípy. V rámci školského výkaznictví sem spadají děti a žáci se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. Kategorie pojímá žáky, kteří pocházejí z prostředí s nízkým socio-kulturním statutem, žáky s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou či žáky s odlišným mateřským jazykem než je čeština.

S ohledem na stanovená témata spolupráce byli k řešení postupně přizváni:

- Zástupci MŠ a ZŠ zřizovaných městem Česká Lípa
- ZŠ, PŠ a MŠ Moskevská
- Odbor školství, kultury, sportu a cestovního ruchu
- Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- Policie ČR, Obvodní oddělení Česká Lípa
- Městská policie Česká Lípa
- Středisko výchovné péče Česká Lípa
- Charita Česká Lípa
- Krok pro všechny generace, z. s.
- Centrum na podporu integrace cizinců – Liberecký kraj

Tito aktéři byli též zahrnuti do výzkumného šetření formou desk research, realizovaného Agenturou v měsících listopad 2020 – leden 2021, jehož závěry jsou shrnuty ve Vstupní analýze Vzdálené dílčí podpory v oblasti vzdělávání Česká Lípa (Mair, 2021). Zástupcům PČR a Městské policie je věnován prostor v samostatné Vstupní analýze Vzdálené dílčí podpory Česká Lípa (Charvát, 2021). Údaje z kapitoly č. 2 – Analytická část – vycházejí převážně z těchto dvou analýz.

2. ANALYTICKÁ ČÁST

2.1. Shrnutí výsledků Vstupní analýzy

2.1.1. Demografické údaje

Město Česká Lípa se nachází v Libereckém kraji. Jedná se o obec s rozšířenou působností a pověřeným obecním úřadem. Ve městě žije zhruba 38 tisíc obyvatel. Novodobý charakter a podobu města ovlivnila průmyslová výroba a s ní spojený růst výstavby panelových sídlišť. Počet obyvatel v posledních dekadách setrvale klesá, s mírným nárůstem od roku 2013. Počet dětí ve věku 0-14 let mírně narůstá (v roce 2019 na hodnotu 6100 dětí), avšak celkově obyvatelstvo stárne.

Dle kvalifikovaného odhadu žije v České Lípě 400–500 osob, které se staly součástí tzv. spodního patra trhu s nemovitostmi. Mezi lokality s vyšším výskytem sociálního vyloučení patří tzv. Parlament a Senát (městská část Dubice), N-centrum, ubytovací kapacita Litoměřická, ubytovna Mikanova, ubytovna U mlékárny, ubytovna Strojexport, ubytovací kapacita Kahan a domy v ulici Jiráskova a Žižkova.

K 31. 8. 2020 bylo v České Lípě dle evidence MPSV 906 uchazečů o zaměstnání ve věku nad 15 let. K 31. 7. 2020 činil počet příjemců dávek v hmotné nouzi ve městě 1425 osob. Dle Mapy exekucí zde bylo v roce 2019 celkem 4424 osob v exekuci. Okres Česká Lípa si s 3,56% podílem drží nejvyšší nezaměstnanost v Libereckém kraji. V současnosti představují největší zaměstnavatele v České Lípě tři společnosti v oblasti automobilového a železničního průmyslu: Bombardier Transportation Czech Republic, Fehrer Bohemia a Johnson Controls.

V České Lípě se v roce 2018 pohybovalo necelých 1700 Mongolů a na 2 tisíce dalších cizinců z řad Slováků, Vietnamců, Ukrajinců a Poláků. Ve stejné době se v rámci celého Libereckého kraje vyskytovalo 21 364 cizinců.

Úroveň vzdělanosti v České Lípě je ve srovnání s celorepublikovým průměrem méně příznivá. Ve vyšších vzdělanostních kategoriích (vyšší odborné vzdělání nástavbové a vysokoškolské) je podíl obyvatel České Lípy nižší (12 %) než je celorepublikový průměr (16,5 %).

V předchozích třech letech se v České Lípě (v běžných třídách) ztrojnásobil počet žáků opakujících ročník. Zatímco v roce 2017/2018 opakovalo ročník celkem 18 žáků, v roce 2019/2020 to bylo již 58 žáků. **Ve školním roce 2018/2019 podíl žáků, kteří předčasně ukončili povinnou školní docházku v 7. a 8. ročníku v běžných třídách činil 7,9 %, což je o celé tři p. b. více než je průměr za ČR, který dosahoval 4,3 %.** Ve speciálních třídách ukončili povinnou školní docházku v 7. a 8. ročníku tři žáci z 20 (15 %). V posledních šesti letech počet žáků ukončujících povinnou školní docházku v nižším než 9. ročníku kolísá mezi 15 a 32 žáky.

2.1.2. Síť škol, školských zařízení – Mateřské školy

Ve městě Česká Lípa se nachází dvanáct mateřských škol, z nichž devět je zřizováno městem (z toho sedm má samostatnou právní subjektivitu a dvě fungují společně se základní školou). Kapacita mateřských škol sídlících v České Lípě činí 1556 míst, z toho 1451 v mateřských školách zřizovaných městem. K 30. 9. 2019 byly mateřské školy naplněné ze 73 %. Počty dětí v jednotlivých MŠ jsou stabilní, přičemž pokles zaznamenávají zejména větší mateřské školy nad 100 dětí a s vícero pracovišti. Ve školním roce 2020/2021 byly otevřeny dvě speciální třídy (v MŠ Arbesova – pracoviště Arbesova a v MŠ Bratří Čapků), do kterých docházelo celkem 21 dětí. Co se týče složení dětí v mateřských školách k 30. 9. 2020, podíl dětí mladších tří let v České Lípě

činil 10,3 % a podíl předškoláků se ve školách pohyboval mezi 20–55 %. Podle Obecně závazné vyhlášky č. 6/2019 je společným školským obvodem všech mateřských škol zřizovaných městem celé území města Česká Lípa.

K 30. 9. 2020 bylo v MŠ zapsáno 83 dětí se SVP (6,7 % ze všech dětí), z toho 31 se zdravotním postižením, jedno s jiným zdravotním znevýhodněním a 47 se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek, což jsou 3,8 %. Nejvíce dětí se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek vykazuje MŠ Bratří Čapků na sídlišti Lada (17, tj. 18,7 %), dále MŠ Severní (19 dětí se SVP, tj. 14,2 %) a MŠ Pastelka (6 dětí, tj. 6 %). MŠ Pastelka se nachází nejbližší třem ze čtyř SVL (N-centrum, Dubická ulice a ubytovna Mlékárna) z mateřských škol. Celkově počet i podíl vykazovaných dětí se SVP v České Lípě roste, a to z 66 dětí se SVP ve školním roce 2017/2018 (5 %) na 83 (6,7 %) ve školním roce 2020/2021.

Co se týče dětí se SVP vykazovaných z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek, **ve školním roce 2020/2021 byly všechny v kategorii K**, kde se uvádějí „dětí, jejichž SVP vyplývají zejména z odlišného kulturního prostředí v rodině žáka, malé znalosti kultury české společnosti, omezené znalosti vyučovacího jazyka vč. užívání jiného než vyučovacího jazyka v rodině žáka“ (Výkaz o MŠ). **Z porovnání s daty ohledně počtu žáků-cizinců vyplývá, že počty dětí uváděných v kategorii K nejsou zcela spolehlivé a vypovídají o odlišné praxi vykazování jednotlivých škol: V České Lípě je vykázáno 47 dětí, tj. 3,8 % ze všech dětí v MŠ v kategorii K – SVP KZV a zároveň 134 dětí-cizinců, tj. 10,8 %, z toho nejvíce se jedná o děti z Mongolska, kterých je 104 (8,4 %).** Zatímco MŠ Severní, MŠ Bratří Čapků a MŠ Šikulka reflektuje děti s OMJ jako děti se SVP, v jiných školách to neplatí. Dle projektu města Podpora integrace cizinců města Česká Lípa v roce 2020 (Česká Lípa 2020) se nárůst počtu dětí s OMJ týká zejména sídlištních škol, kde podíl těchto dětí může dosahovat až 20 %.

Ve školním roce 2020/2021 v mateřských školách v České Lípě zřizovaných městem působilo celkem 103 učitelů (101,9 přepočtených úvazků), 11 asistentů pedagoga (7,8 přepočtených úvazků). Jeden psycholog působí pouze na soukromé ZŠ a MŠ Klíč (0,2 úvazku), stejně jako tři speciální pedagogové (0,45 přepočtených úvazků).

Výčet jednotlivých MŠ, stejně jako pěti ve městě fungujících dětských skupin, lze nalézt ve Vstupní analýze Vzdálené dílčí podpory v oblasti vzdělávání Česká Lípa (Mair, 2021) na str. 21-22. Do roku 2019 ve městě fungovala předškolní klubovna v rámci klubovny PARAMISA (nacházející se v ubytovně N-centrum v okrajové části Dubice), která byla zaměřena na pomoc dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí. Dle informací města (Dotazník pro obce, 2020, s. 9) byla činnost předškolní klubovny ukončena po požáru ubytovny v prosinci 2019.

2.1.3. Síť škol, školských zařízení – Základní školy

V České Lípě se nachází deset základních škol. Devět z nich je zřizováno městem, z čehož sedm má samostatnou právní subjektivitu a dvě fungují společně s mateřskou školou a jednu školu tvoří základní, střední i mateřská škola dohromady. Jedna základní škola je škola soukromá a jedna škola nabízí vzdělávání pouze ve speciálních třídách. Kompletní výčet škol lze nalézt ve Vstupní analýze Vzdálené dílčí podpory v oblasti vzdělávání Česká Lípa (Mair, 2021) na str. 32. Celková kapacita základních škol činí 6 182 žáků. K 30. 9. 2020 docházelo do škol celkem 4 254 žáků (69% naplněnost), z toho 4 034 do běžných tříd a 220 do speciálních tříd. Speciální třídy jsou zřizovány pouze na základní škole na ZŠ, PŠ a MŠ Moskevská. Nejvíce naplněné byly ZŠ Pátova, ZŠ Slovanka a ZŠ Partyzánská. Nejméně má využitou kapacitu ZŠ Šluknovská, ZŠ Sever a ZŠ Špičák.

K 30. 9. 2020 českolipské základní školy vykazovaly celkem 740 žáků se SVP (což je 17,4 % všech žáků ZŠ v České Lípě, v běžných třídách jejich podíl činil 12,9 %). Největší podíl žáků se SVP přirozeně vykazovala škola, kde se žáci vzdělávali ve speciálních třídách (ZŠ, PŠ a MŠ Moskevská 100 %). Druhá v pořadí byla ZŠ Špičák s 23,1 % žáků se SVP. Mezi 10-13 % těchto žáků vykazovalo celkem šest škol: ZŠ a MŠ Jižní, ZŠ Slovanka, ZŠ Lada, ZŠ Pátova, ZŠ Sever a ZŠ a MŠ Klíč. Ostatní školy vykazovaly mezi 7 a 8 % těchto žáků. Ostatní dvě školy ZŠ Dr. Tyrše a ZŠ Partyzánská vykazují 8 %, respektive 9,5 % těchto žáků.

Ve stejném školním roce počet žáků vykázaných se SVP z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek činil 96, což bylo 2,3 % všech žáků. Oproti předchozím letům došlo ke skokovému nárůstu. I tak je to ale překvapivě nízké číslo vzhledem k podílu žáků s jiným státním občanstvím, kterých je 6,7 % – a z výročních zpráv lze usuzovat, že ve velkém počtu těchto žáků půjde o žáky s OMJ (zejména v případě žáků přicházejících z Mongolska, celkem 4,7 % žáků). Z toho lze vyvozovat, že celkový počet žáků s potřebou podpory z nezdravotních důvodů bude ve skutečnosti mnohem vyšší.

Počet i podíl žáků jak se SVP, tak i se SVP z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek v předchozích pěti letech rostl. Zatímco počet žáků se SVP celkem (i jejich podíl) se od školního roku 2016/2017 zdvojnásobil, v případě žáků se SVP z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek byl růst počtu i podílu ještě rychlejší: z 0 v roce 2016/2017 na 96 žáků (2,3 %) v roce 2020/2021. S jiným, než českým občanstvím, dochází na ZŠ v České Lípě 285 žáků (6,7 % ze všech žáků), z čehož největší skupinu tvoří žáci s mongolským státním občanstvím, kterých ve školním roce 2020/2021 studovalo na ZŠ 199 žáků (4,7 %). Ne všichni nutně musí být žáci s OMJ, nicméně další zdroje napovídají, že významná část z nich se potýká s kulturní a jazykovou bariérou.

V předchozích třech letech se v České Lípě (v běžných třídách) ztrojnásobil počet žáků opakujících ročník. Zatímco v roce 2017/2018 opakovalo ročník celkem 18 žáků, v roce 2019/2020 to bylo již 58 žáků. Toto neplatí pro letošní školní rok 2020/2021, kdy ročník opakuje „pouze“ 10 žáků, což je nejpravděpodobněji důsledek dálkového vzdělávání a jiného hodnocení z důvodu pandemie Covid-19. V předchozích třech letech vzrostl i počet žáků opakujících 1. ročník, ale stále se pohyboval v jednotkách.

Ve školním roce 2018/2019 ukončilo povinnou školní docházku (PŠD) na základních školách v České Lípě celkem 425 žáků, z toho v běžných třídách 405 žáků a ve speciálních třídách 20 žáků. **V běžných třídách 373 žáků ukončilo vzdělávání v 9. ročníku, 24 v 8. ročníku, osm v 7. ročníku.** Ve speciálních třídách 17 žáků ukončilo PŠD v 9. ročníku, dva v 8. ročníku, jeden žák v 7. ročníku. **Podíl žáků, kteří předčasně ukončili povinnou školní docházku v 7. a 8. ročníku v běžných třídách činil 7,9 %, což je o celé tři p. b. více než je průměr za ČR, který dosahoval 4,3 %.** Ve speciálních třídách ukončili povinnou školní docházku v 7. a 8. ročníku tři žáci z 20 (15 %).

V České Lípě působí na základních školách 399 učitelů, 84 AP (52,86 přepočtených úvazků, nejvíce jich je na ZŠ PS a MŠ Moskevská - 22, dále na ZŠ Špičák - 11 a ZŠ Šluknovská - 10), jeden psycholog (na 0,2 úvazku), a to na soukromé základní škole a tři speciální pedagogové (z toho na 0,4 úvazku na ZŠ Slovanka, 0,5 úvazku ZŠ Špičák a 0,2 úvazku soukromá ZŠ a MŠ Klíč).

2.1.4. Poradenská pracoviště a sociální služby

Pedagogicko-psychologická poradna Česká Lípa je školské poradenské zařízení zřizované Libereckým krajem, které má dvě pracoviště – v České Lípě (přízemí Domova mládeže SPŠ Česká Lípa) a Novém Boru. Na pracovišti v České Lípě působí tři psychologové, z toho jeden současně i jako konzultant PPP, a čtyři speciální pedagogové. Přestože došlo k navýšení personálních kapacit v roce 2018 a 2019 díky projektům, dle VZ (2018/2019, s. 2) není tento stav stále dostačující. V okrese rovněž chybí SPC pro mentálně postižené, jehož činnost PPP zastupuje. Přitom ve školním roce 2018/2019 stoupl počet nových klientů oproti předchozímu roku z 1 479 na 1 522 a výrazněji vzrostl počet poskytnutých individuálních služeb. Specifická je poptávka škol po pomoci s prací v péči o žáky s OMJ, zejména mongolské národnosti.

Speciálně pedagogické centrum logopedické a surdopedické, příspěvková organizace, odloučené pracoviště v České Lípě, se nachází podobně jako PPP v budově Domova mládeže SPŠ Česká Lípa. Na pracovišti působí jedna pracovnice, která poskytuje speciálně pedagogické poradenství a služby dětem s vadami řeči a jejich rodičům.

Další poradenská zařízení – např. SPC pro děti se tělesným postižením a SPC pro děti se zrakovým postižením – se nacházejí v Liberci, SPC pro mentálně postižené a kombinované vady v Jablonci nad Nisou a SPC pro děti a mládež s autismem a mentálně postižené se nachází v Turnově. Další PPP se nachází také v Liberci.

Charita Česká Lípa je samostatnou církevní právnickou osobou založenou litoměřickým diecézním biskupem. Spadá pod Diecézní charitu Litoměřice, je členem Charity České republiky a mezinárodní organizace Caritas. V České Lípě poskytuje následující služby:

- Azylový dům Jonáš pro ženy a matky s nezaopatřenými dětmi (Dubická ul.).
- Centrum pro pěstounské rodiny – Centrum pro pěstounské rodiny doprovází v rámci sociálně-právní ochrany dětí pěstounské rodiny z okresů Česká Lípa, Liberec, Děčín a Mladá Boleslav.
- **Klub Koule NZDM** – poskytuje dětem a mladistvým ve věku od 6 do 26 let možnost odborně a bezpečně trávit volný čas smysluplnými aktivitami. Nachází se v lokalitě Dubice. Dle VZ (2019, s. 18) v roce 2019 pracovníci klubu pracovali se 159 klienty převážně romského původu. V posledních dvou letech došlo k nárůstu počtu klientů ze 77 klientů v roce 2017, na 159 klientů v roce 2019.
- **Startér Česká Lípa** – SAS, pracovnice SAS pomáhaly klientům s udržením nebo hledáním bydlení, se základním řešením nepříznivé sociální situace rodiny a se snižováním jejího dopadu na vývoj dětí. V roce 2019 byla poskytnuta pomoc 176 rodinám z Českolipska, Novoborska a Cvikovska. Došlo k nárůstu počtu klientů oproti 106 v roce 2017.
- Sociální automobil - svoz zdravotně hendikepovaných dětí každý školní den do školy a ze školy.
- Charitní šatník.
- Sociální podnik.

Nárůst klientů u sociálně aktivizační služby Startér a Klubu Koule NZDM byl dán intenzivnější prací v terénu (VZ 2019, s. 7).

Krok pro všechny organizace, z. s., je organizace, která vznikla v roce 2008 jako občanské sdružení na půdě Sboru Jednoty bratrské v České Lípě. Její činnost zahrnuje:

- Podporu ohrožených rodin: cílem je poskytovat pomoc a služby rodinám, které jsou v registru Odboru sociálně-právní ochrany dětí v České Lípě tak, aby byla ochráněna práva dětí a rodiče měli příležitost ke zvyšování svých rodičovských kompetencí. Základní službou projektu je intenzivní doprovázení některých rodin sociálním pracovníkem.
- Podporu pěstounů.
- RC Zahrádka – Rodinné centrum organizuje v průběhu celého roku aktivity pro rodiny: klubík pro maminky s dětmi, mimi klubík, přednášky, aktivity a akce na zahradě. Cena klubíků je 60,- Kč za maminku, děti se neplatí.
- Přednáškovou činnost: ukončili preventivní programy na školách, ale stále se věnují vzdělávací činnosti v rámci pěstounské péče.

Centrum na podporu integrace cizinců pro Liberecký kraj, s kontaktním místem ve vile Hrdlička, je centrum zřízené Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra v návaznosti na vládní materiál „Koncepce integrace cizinců“. Cílem Center je vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců do majoritní společnosti. Nabízí následující aktivity pro klienty:

- sociální poradenství,
- právní poradenství,
- kurzy českého jazyka,
- tlumočnické služby,
- sociokulturní kurzy,
- provoz internetového pracoviště a knihovny,
- vzdělávací, kulturní a společenské akce.

2.2. Shrnutí výsledků činnosti PS vzdělávání

2.2.1. Spolupráce města Česká Lípa a Agentury pro sociální začleňování v režimu vzdálené dílčí podpory pro oblast vzdělávání

Na počátku spolupráce obec ze svého pohledu definovala nejpalčivější problémy (Dotazník pro obce, 2020, s. 8-9):

- **Nezájem některých zákonných zástupců o vzdělávání jejich dětí, podpora zanedbávání povinného předškolního vzdělávání a povinné školní docházky, nedostatečná či neexistující podpora domácího prostředí pro vzdělávání žáků (domácí příprava, pomůcky...)**
- **Nedostatečné nástroje pro motivaci zákonných zástupců k lepšímu přístupu ke vzdělávání jejich dětí ze strany školy a obce**
- **Problematické přijímání žáků v průběhu školního roku (stěhování rodiny, změna školy)**
- **Nedostatečná pobytová kapacita středisek výchovné péče pro umístění dětí**
- **Absence psychologů a pracovníků primární prevence na školách (nedostatek finančních prostředků)**
- **Problematické obsazování míst asistentů pedagoga**
- **Problematické začleňování dětí/žáků cizinců s nedostatečnou znalostí českého jazyka vzdělávaných v MŠ/ZŠ**

- **Z různých důvodů, nízká podpora pedagogů při vzdělávání sociálně vyloučených žáků/děti**
- **Neukončené základní vzdělání (předčasné odchody)**

Problémy lze pracovně kategorizovat do několika skupin:

- a) **Problémy související se sociální situací rodiny, školní neúspěšností žáků, záškoláctvím, obtížnou komunikací s rodiči a s nízkou podporou pedagogů ve vztahu k této skupině žáků**
- b) **Problémy související úzce s integrací žáků cizinců/s OMJ**
- c) **Problémy, které souvisí se systémovými podmínkami v oblasti vzdělávání v ČR**

V rámci spolupráce s Agenturou se jevílo nejmýsluplnějši se v této fázi věnovat zejména první jmenované oblasti. Spolupráce si nekladla za cíl uceleně uchopit integraci žáků cizinců/s OMJ, ale uvědomovat si přesahy a možnosti inspirace v řešení jak jejich, tak situace sociálně znevýhodněných žáků, s nimiž se tato skupina může v mnoha ohledech překrývat.

První tři setkání v rámci PS vzdělávání proběhla s ohledem na epidemiologickou situaci v on-line podobě a účastnili se jich převážně ředitelé/ky základních a mateřských škol a školy speciální (příp. jejich zástupci), dále zástupkyně školského odboru. S přehledem výstupů z těchto PS se lze seznámit v Tab. 1.

Tabulka 1 - Obsah a výstupy prvních pracovních skupin (listopad 2020 - duben 2021)

Datum on-line setkání	Obsah	Výstup, hlavní sdělení	Účast
30. 11. 2020	Úvodní setkání, harmonogram a organizace spolupráce, prezentace koordinátorky inkluze na obci v Liberci k inspirativnímu projektu Férové školy v Liberci II: příklady inkluzivních aktivit na MŠ/ZŠ, pozice koordinátora inkluze na obci, formy posilování pedagogických kompetencí v oblasti inkluze, příklady možných pozic na školách financovaných z projektu (motivační pracovník, specialista na mezistupňové přechody žáků, kariérní poradce)	Rámec spolupráce ve vzdálené dílčí podpoře a výhled možné spolupráce v komplexní podpoře	15
22. 2. 2021	Prezentace závěrů Vstupní analýzy za oblast vzdělávání a prezentace závěrů z dotazníku ředitelům zaměřeného na počty sociálně znevýhodněných žáků a zájem o odborné vzdělávání pedagogů v rámci spolupráce s Agenturou; dále uvedení dobré praxe řešení záškoláctví v jiných obcích	Dílčí informace o zastoupení SZ žáků v České Lípě a podnět ke sledování zastoupení těchto žáků na jednotlivých školách; dobrá praxe Moravská Třebová a Kladno	11
26. 4. 2021	Sdílení aktualit z území; participativní aktivity k tématu komunikace s rodiči (konkrétní obtíže v komunikaci, nastavení klimatu školy, vcítění se	Otevření tématu komunikace s rodiči, zjištění	14

	do role nemotivovaného rodiče a návrhy vstřícných kroků ze strany školy)	zájem o podrobnosti k pozici sociálního pedagoga	
--	---	---	--

On-line charakter setkání, bez předchozího navázání osobního kontaktu, se ukázal být pro rozvoj spolupráce limitující. Od února do dubna 2021 proběhlo zároveň šest individuálních on-line rozhovorů s pěti řediteli a jednou výchovnou poradkyní ze základních škol. V rámci rozhovorů bylo zjišťováno zastoupení žáků se SVP, již nastavené formy podpory, praxe fungování ŠPP a aktuální potřeby.

Další PS (22. 6. 2021, 13 účastníků) proběhla v prezenční podobě a byla zaměřena na téma sociálního pedagoga. Této PS se vedle ředitelů/lek a jejich zástupců účastnily také tři výchovné poradkyně. Výchovná poradkyně ze ZŠ Partyzánská, která na škole působí zároveň jako sociální pedagožka, představila náplň své pozice a ostatní účastníci měli možnost na ni směřovat své praktické dotazy. V rámci práce ve skupinách bylo ověřováno, zda by pro danou pozici zástupci škol našli využití a jakou konkrétní agendu by ji přidělili. **Sociálního pedagoga by za předpokladu možnosti jeho financování využily školy v oblasti komunikace s rodiči i úřady, pro agendu řešení individuálních obtíží žáků souvisejících s komplikovanou situací v rodinném zázemí a pro podporu pedagogů v rámci práce s těmito dětmi/žáky. V průběhu PS vyplynula potřeba znovu ukotvit již dříve nastavenou spolupráci s OSPOD a policií zejména v oblasti řešení záškoláctví. Na tuto potřebu aktivně reagovala vedoucí školského odboru a vyjádřila vůli dát tématu prostor.**

Dne 27. 9. 2021 tak proběhla (prezenčně) PS v širším zastoupení aktérů, mezi kterými vedle ředitelů/lek, výchovných poradců a zástupkyň školského odboru byli i zástupci odboru sociálního, městské i státní policie, SVP Česká Lípa, Charity Česká Lípa, Kroku pro všechny generace, z. s., a Centra na podporu integrace cizinců (celkem 29 účastníků). PS byla zaměřena na téma **pojmenování kompetencí jednotlivých aktérů v rámci spolupráce s rodinou v řešení záškoláctví, skrytých absencí, neexistujících kontaktů na rodiče (např. i u migrujících rodin) apod.** Účastníci si od setkání slibovali domluvu na jasném schématu spolupráce. Školy byly přesvědčeny, že OSPOD v otázce řešení záškoláctví nepřináší do systému potřebnou komplexní práci s rodinou. Během čtyřhodinového setkání jednotliví aktéři pojmenovali své kompetence a shrnuli aktivity, které pro řešení daných situací již realizují. Při té příležitosti také padly nabídky vzájemné kooperace v situacích, kdy spolupráce s rodiči nefunguje. Jako výstup z PS vzniklo schéma spolupráce jednotlivých aktérů, které bylo dáno účastníkům k dispozici pro další precizaci a využití (viz Příloha č. 1).

Aktéři si přínosy PS zaměřené na spolupráci s rodiči pojmenovali takto:

- **Možnost vzájemného osobního kontaktu, ubezpečení se ve sdíleném cíli, sdílení postupů, pochybností**
- **Osvěžení dřívějšího postupu škola - OSPOD - policie a jednoznačné stanovení, že po vyčerpání svých nástrojů se škola obrací na policii**
- **Doporučení v oblasti prevence**
- **Představení služeb NNO, zjištění absence některých služeb (např. logopedie pro žáky cizince)**

Část navrhovaných řešení v území je součástí následující kapitoly věnující se dobrým praxím.

Jádrem spolupráce s Agenturou byly PS, v mezidobí probíhaly ale i další aktivity:

- **25. 3. 2021 došlo k on-line setkání se zástupci Charity Česká Lípa zaměřené na možnosti zapojení škol do výzvy HROVA 2 (mimoškolní aktivity romských žáků).** Charita Česká Lípa ve výzvě uspěla s aktivitami doučování, letní workshopy a příměstské tábory. Spolupracující školy jsou ZŠ Tyršova a ZŠ, MŠ, PŠ Moskevská.
- **30. 3. 2021 proběhl on-line odborný workshop na téma Formativní hodnocení (lektorky Mgr. Jana Masařová a Mgr. Lenka Srbecká),** kterého se účastnili zástupci ZŠ Partyzánská a ZŠ, MŠ, PŠ Moskevská. Workshop byl hodnocen kladně s ohledem na to, že je primárně určen školám, které se s tímto typem hodnocení teprve seznamují. Formativní hodnocení se doporučuje zejména u těch skupin žáků, pro jejichž motivaci je zásadní sledovat pokrok spíše než penzum znalostí (žáci se SVP obecně, žáci s OMJ).
- **9. 6. 2021 proběhla společná veřejná prezentace vstupních analýz** jak za oblast vzdělávání, tak za oblast bydlení. Cílem tohoto setkání, k němuž byli přizváni zastupitelé, zástupci dotčených městských odborů a zástupci těchto odborů na úrovni kraje, ÚP, zástupci NNO, školská poradenská zařízení a MAP Českolipsko a Novoborsko II, bylo otevřít diskuzi k zjištění ze vstupních analýz. Na tomto setkání byly blíže řešeny údaje za předčasné odchody a bylo doporučeno zjistit více o jejich struktuře.
- **29. 9. 2021 proběhla první z (on-line) tuzemských stáží na ZŠ Partyzánská,** která byla zaměřena na téma motivace a individualizace ve výuce a na téma vedení pedagogického týmu.

Shrnutí: Spolupráce v rámci vzdálené dílčí podpory byla ovlivněna epidemiologickou situací, která prodloužila období navázání kontaktu a sjednocení se na klíčovém tématu spolupráce. Po pracovní skupině 26. 4. 2021, která byla zaměřena na téma komunikace s rodiči, byly účastníkům předány odkazy a materiály k danému tématu, z důvodu jiného vývoje v zaměření navazující PS nebylo však toto téma dále rozvíjeno. Stejně tak téma vyhodnocování žáků se sociálním znevýhodněním a práce na jejich podpoře v rámci prvního stupně podpůrných opatření, nebylo z časových důvodů podrobněji uchopeno. Protože se však jedná o důležité téma pro další kroky v území, byl k němu zpracován metodický text „Jak a proč vyhodnocovat žáky se sociálním znevýhodněním“, který je přílohou tohoto plánu (viz Příloha č. 2).

2.2.2. Dobrá praxe

Aktéři vzdělávací sítě v České Lípě poskytují bohatou nabídku inspirativních praxí.

Předpoklady k pokrytí potřeb žáků se SVP¹

Na prvním místě je **příkladem dobré praxe škála zkušeností, které jednotlivé školy v České Lípě přinášejí.**

¹Tato část textu do značné míry vychází z obsahů individuálních rozhovorů se zástupci šesti ZŠ. V tomto souboru nebyla z časových důvodů zastoupena ZŠ Sever, ZŠ Pátova a ZŠ, PŠ, MŠ Moskevská. K rozhovoru také nebyla z téhož důvodu oslovena žádná MŠ. Vlivem této skutečnosti se zde dobrá praxe těchto škol neobjevuje, což v žádném případě neznamená, že by ji tyto školy nenabízely.

V systému je zastoupena základní škola, která se v minulosti zaměřovala na žáky s vývojovými poruchami učení. Na ZŠ Slovanka byli tito žáci mezi lety 2001/2002 a 2017/2018 skupinově integrováni v dyslektických třídách, které tvořilo vždy asi 12 dětí. Později byli žáci individuálně integrováni. Škola se zřejmě i s ohledem na tuto svou zkušenost stala školou pověřenou Krajským úřadem ke vzdělávání žáků cizinců. **ZŠ Slovanka disponuje sedmi pedagogy proškolenými učit češtinu jako druhý jazyk.** Systém v minulosti nefungoval zcela optimálně, odpolední vyučování pro žáky z ostatních škol bylo logisticky a celkově náročné. Zbylé školy se také mylně domnívaly, že pověřená škola se s žákem domluví v jeho mateřštině. V souvislosti s legislativními úpravami z roku 2021 je těchto škol již v území určeno více a podpora státu začíná být v této oblasti systémově nastavena.

ZŠ Špičák je školou, která jako první v kraji a již přes dvacet let organizuje přípravné třídy. Ty původně poskytovaly přípravu na vzdělání dětem z rodin se slabým sociálním zázemím. V současné době se v nich ale pedagogové věnují hlavně žákům s OMJ. Do nedávna zajišťovala škola přípravný ročník potenciálně pro celou Českou Lípou, proto také **žáci po absolvování přípravného ročníku získávali výstupní list s komplexním hodnocením**, se kterým mohly jejich školy dále pracovat. Tato škola je druhou školou s nejvyšším zastoupením žáků cizinců /s OMJ/, proto má také **rozvinutý systém intenzivní spolupráce s AP v každé třídě na prvním stupni a sdílených AP na druhém stupni**. Od roku 2021/2022 je přípravná třída zřízena také na ZŠ Šluknovská.

Menší školy v České Lípě jsou obvykle vyhledávány rodiči žáků s PAS. Příkladem je ZŠ Jižní, která byla v minulosti také zapojena do **projektu Rodiče vítáni**, nebo ZŠ Partyzánská, která se profiluje jako **inkluzní škola podporující rozvoj potenciálu všech dětí**.

ZŠ Dr. Tyrše vykazuje dlouho tradici jazykově orientované školy. Třída s rozšířenou výukou nyní dobíhá již jen v posledním devátém ročníku. Dřívější praxe výběrového vzdělávání v kombinaci s blízkostí sociálně vyloučené lokality vedla k vnitřní segregaci žáků dle jejich prospěchu. **I v budoucnu se škola plánuje ve zvýšené míře věnovat jazykům, žáky však nebude rozdělovat a jako alternativu nabídne také profilaci přírodovědnou.** Škola se tak vydává směrem, který patří k oceňovaným způsobům, jak zajistit společné vzdělávání dětem z různého sociálního prostředí.

Vyzdvižením různé profilace škol není konstatováno, že by žáci měli být v území distribuováni na základě typu svých SVP, je však přirozené, že k určitému rozdělení vlivem rodičovských preferencí a zkušeností pedagogů dochází. Je pak příhodné, když vzdělávací síť nabízí více jak jednu školu, která má výraznější zkušenosti s žáky s SVP, čemuž situace v České Lípě napovídá.

Českolipské školy se ve velké míře zapojují do celé škály projektů (podrobně příloha Vstupní analýzy za oblast vzdělávání: Popis jednotlivých škol v České Lípě): Podpora integrace cizinců města ČL (MV ČR), Podpora vzdělávání cizinců na školách (MŠMT), Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem (APIV A), Personální podpora a vzdělávání (Šablony I a II), Učíme se učit spolu (OP VVV, účast UJEP), Škola jinak (OP VVV), Podpora odborného vzdělávání (LBK), MAP Českolipsko a Novoborsko II (OP VVV), Podpora rodičů v péči o děti prvního stupně (OP Z). **V rámci zapojení do činnosti MAP měly školy možnost realizovat aktivity z oblasti čtenářské a matematické gramotnosti, tj. organizovat např. čtenářské kluby, kluby zábavné logiky, kluby deskových her aj. Tyto aktivity mají velký přínos pro sociálně znevýhodněné žáky. Do řady z nich jsou zapojeny MŠ, které se v nich mohou zaměřovat na rozvoj pregramotností či podporu logopedické výuky** (např. MŠ Bratří Čapků). Několik ZŠ je také úspěšně zapojeno do projektu tzv. Žákovských parlamentů (CEDU), který posiluje sdílenou iniciativu a odpovědnost žáků.

Zajímavá praxe vedení pedagogického týmu se objevuje na ZŠ Partyzánská. **Škola využívá jako AP studenty TUL, pro které se tak tato zkušenost stává důležitou praxí a pro školu zároveň funguje jako možnost kariérního řádu. Na škole působí ustálený metodicko-didaktický tým, který je dobře organizován a který se podílí na PLPP, IVP atp. Působí zde také sociální pedagožka, která zajišťuje komunikaci s rodiči v komplikovaných situacích a spolupracuje s poskytovateli sociálních služeb.**

Na ZŠ Šluknovská je zavedena podnětná **metoda činnostního učení**, tj. učení, které je zaměřeno na aktivitu, praktické ukázky, pohyb a pobyt venku. Tato forma učení je vhodná pro žáky, kteří potřebují uvolňovat svalové napětí a vyhovuje skupině žáků, kteří inklinují ke kinestetickému stylu učení. Metoda je uplatňována pouze na prvním stupni a jen částí pedagogického sboru. ZŠ Šluknovská je školou, která se snaží **aktivně pracovat na prevenci školní neúspěšnosti**. VP učí několik předmětů v šesté třídě, což jí dává příležitost podchytit včas ohrožené žáky. Škola dbá o **kvalitní kariérové poradenství** a zapojuje **peer aktivity**.

Na jedné z MŠ byla jako **cizojazyčná AP** zapojena maminka dítěte s OMJ.

Školy si obecně pochvalují spolupráci s PPP a SPC. Některé ZŠ se s PPP domlouvají na prediagnostice před nástupem žáků do první třídy. Obvykle pak na všech ZŠ probíhají diagnostiky dětí během prvního pololetí první třídy. Dále školy oceňují spolupráci s **Centrem psychologických služeb Liberec, Metou, o. p. s. a Farní charitou Česká Lípa. V území nově také působí pobočka Centra na podporu integrace cizinců – Liberecký kraj.**

Sociálně znevýhodněné žáky vykazují jen některé školy. Ty, které tak činí, je evidují převážně **na základě zapojení do programu Obědy do škol (MPSV) či Obědy pro děti (Women for Women).**

Pokud jde o **přístup k opakování ročníků**, v České Lípě se lze u více škol setkat s pohledem, že opakování nepřináší větší užitek ani samotnému žákovi, ani třídnímu kolektivu. Situaci, kdy **žák v 8. třídě, který propadl na prvním stupni, předpokládá, že dokončí ZV tzv. desátým rokem**, řeší jedna ze škol realisticky: Žákům s výchovnými obtížemi tuto možnost neumožňuje. S bezproblémovým žákem se situace dle jeho motivace začne řešit v pololetí, kdy je mu uloženo, aby si pro sebe zformuloval plán, k čemu rok navíc na škole využije. Pokud se žák do konce školního roku neposune v klasifikaci ani v motivaci, prodloužení o rok ředitel nepovolí. Mluvíme o situaci, kdy zároveň i v předchozích letech s žákem a rodinou pravidelně pracuje VP.

Dobrá praxe v oblasti zajištění dosahu / kontaktu na rodiče

Další oblastí dobré praxe jsou postupy a nabídnuté možnosti spolupráce, které si členové PS vzdělávání předali na setkání 27. 9. 2021.

V situaci, kdy se škola nemůže operativně spojit s rodiči sociálně znevýhodněného žáka (tj. nelze se dovolat, chybí e-mail), Charita ČL doporučuje **pokusit se rodinu zkontaktovat prostřednictvím sociálních sítí.** Zástupci školy by v takovém případě měli chránit své soukromí a využívat služební účet. **Charita ČL nabízí pomoc se zjištěním kontaktů u rodin, které jsou navázány na její služby.** Obdobně se lze obracet na **asistenty prevence kriminality**, kteří jsou ochotni zkusit dohledat rodiny v sociálně vyloučených lokalitách. Zároveň bylo mezi členy PS domluveno, že **pokud škola vyčerpá všechny své možnosti, kontaktuje zákonného zástupce dopisem na adrese trvalého pobytu a paralelně zasílá zprávu na OSPOD nebo Policii ČR.** V případě, že zákonného zástupce na adrese trvalého pobytu nelze zkontaktovat, šetří Policie ČR jeho skutečný pobyt.

Školský odbor poskytuje školám seznamy dětí a žáků s nárokem na vzdělání z registru evidence obyvatel. Odbor se podílí na informovanosti obyvatel zveřejněním termínu zápisu k povinné školní docházce a k povinnému předškolnímu vzdělávání. **V situaci, kdy žák nebyl přihlášen k zápisu nebo nenastoupil do výuky v rámci PŠD** (např. poté, co se přestěhoval), **se škola obrací na odbor školství, který věc postupuje Policii ČR** (případně se předtím obrací ještě na OSPOD, je-li dítě v jeho evidenci).

Dobrá praxe v oblasti řešení záškoláctví

V oblasti prevence záškoláctví realizují školy širokou škálu aktivit (budují **dobré klima**, konají **třídnické hodiny**, usilují o **včasnou diagnostiku výukových obtíží**, pracují s **motivací žáků**, působí v oblasti **primární prevence – spolupracují s Majákem Liberec, účastní se preventivně-bezpečnostních akcí v Kulturním domě Crystal**, snaží se o **spolupráci s rodinami – materiální podpora, mimoškolní aktivity, nabídka konzultací**). MŠ budují **návyky dětí** pro následné zvládnutí povinné školní docházky. **Sociální služby přicházejí s nabídkou, která podporuje školní úspěšnost žáků** (Charita ČL: doučování, NZDM, doprovody do MŠ; Centrum pro integraci cizinců: socio-kulturní kurzy a adaptační pobyty) **a stabilizuje situaci v rodině** (Charita ČL: SAS, terénní služby; Krok pro všechny generace, z. s.: doprovody rodin). **V roce 2022 je v plánu, že na ZŠ, PŠ, MŠ Moskevská bude v návaznosti na NZDM Charity ČL působit sociální pracovník, který se bude moci věnovat také oblasti prevence záškoláctví.** Městská policie v rámci svých pochůzek monitoruje pohyb nezaopatřených dětí. Policie ČR má velký potenciál působit preventivně směrem k navyšujícím se absencím tím, že šetří zanedbání PŠD i při nižších číslech neomluvených hodin.

U neomluvených absencí do 10 hodin škola požádá doporučeným dopisem o schůzku rodiče za účasti třídního učitele, metodika prevence a výchovného poradce. Ze setkání je vyhotoven zápis, v rámci kterého se rodič seznámí s nabídkou podpůrných služeb. **Od 10 neomluvených hodin** škola svolá **školní výchovnou komisi** (ideálně za účasti OSPOD), jejímž cílem je nastavit společně realistická opatření, jejichž naplňování bude s pravidelným odstupem vyhodnocováno. Škola dle potřeby spolupracuje s poradenskými zařízeními. **Při nadále opakovaných či prudce narůstajících absencích**, při podezření na skryté absence, v případech, kdy rodiče nelze zastihnout, nespolupracují atp., je zároveň domluveno, že je možno se obracet na Policii ČR, která zahájí šetření pro podezření na přestupek. Při nižších hodinách je význam tohoto šetření stále především preventivní a slouží k rozkrytí možných příčin dané situace.

Od 25 hodin neomluvených absencí škola dává podnět na OSPOD, kterému zasílá zprávu s popisem problému a přehledem dosavadních opatření. Probíhá **případová konference OSPOD** a tvorba Individuálního plánu ochrany dítěte. Některé případové konference pro OSPOD realizuje v rámci projektu MPSV Krok pro všechny generace, z. s. (týká se závažnějších témat než je samotné záškoláctví). Rodičům je v péči OSPOD poskytováno poradenství, může jim být uložena povinnost odborného poradenství a může na ně být navázána podpora sociálního kurátora. **Od 100 neomluvených hodin výše OSPOD oslovuje Policii ČR**, ta prošetřuje rodiče a rozhoduje, zda se jedná o přestupek nebo trestný čin. **Charita ČL (SAS) nabízí doprovody rodičům k výsledkům** v rámci trestního oznámení. Individuální plán je navrhován tak, aby byl zkoordinovaný s cíli plánu OSPOD.

U skrytých absencí se osvědčilo ověřit si u lékaře jeho návštěvu žákem, bez specifikace zdravotního stavu. Protože **příčiny absencí mohou být komplexní a mohou souviset také s psychickým stavem žáka**, je vhodné v těchto případech zahájit spolupráci s odborným

pracovištěm – SVP, které terapeiticky pracuje s žákem i s rodiči. Na SVP se může obrátit škola, často se na něj obrací OSPOD. Vstupní konzultace je obvykle domluvena do dvou týdnů.

V době distanční výuky se některým školám osvědčilo komunikovat rodičům jasné pravidlo, že žáci, kteří se do on-line vyučování nepřipojují a zároveň nevyužívají služeb NZDM Charity ČL (odkud bylo možno se distančně vzdělávat), budou mít za nepřítomnost vedené absence.

Dobrá praxe v oblasti řešení záškoláctví byla zpracována formou grafického schématu (viz Příloha č. 1), v rámci kterého je dále specifikováno, jakým způsobem se na sebe jednotliví aktéři mohou obracet.

Dobrá praxe v oblasti komunikace s rodiči

Větší část škol si klade za cíl **rozvítet aktivně komunikaci s rodiči**. To se projevuje v **zapojení různých kanálů komunikace, ve vizualizaci a strukturaci informací** (např. web a FB stránka ZŠ a MŠ Jižní), ve snaze o **jednoduché srozumitelné sdělení** (ZŠ Šluknovská – informace o přípravné třídě a zápisu do první třídy s nejrůznějšími radami pro rodiče na webu školy), **v partnerském přístupu vůči rodičům a žákům** (ZŠ Partyzánská – informace k metodice hodnocení studijních výsledků).

Zástupci škol zdůrazňují, že pro úspěšně nastavenou komunikaci s rodiči je třeba **vzájemného respektu, nastavení srozumitelných pravidel a proaktivní přístup školy**. Svou roli, dle škol, hraje **pozitivní komunikace**. Aktéři se zamýšleli nad pozicí **nemotivovaného rodiče**, který se ve škole může cítit ohrožen. Tyto postřehy potvrzuje Charita ČL, která ze své praxe ví, že řada jejích klientů ze sociálně vyloučeného prostředí má problematický vztah k prostředí školy, kde rodiče současných žáků zažívali v lepším případě neúspěch a vyčlenění, v horším případě šikanu spolužáků a neporozumění s učiteli. Jako jedna z možností, jak rodiče s obdobnou zkušeností více motivovat ke spolupráci, je **zapojit je do života školy**. S dobrým příkladem aktivity tohoto druhu přichází ZŠ, PŠ, MŠ Moskevská, která organizuje každoročně, díky zapojení do projektu MAP Českolipsko a Novoborsko, akci k Mezinárodnímu dni Romů. Cestu ukazují také aktivity pro mongolské rodiče: různé formy úvodních setkání s rodiči žáků cizinců na počátku školního roku a další společenské a sportovní akce (např. Rodinný atletický čtyřboj na ZŠ Slovanka).

2.2.3. Problémy a překážky v optimálním zapojení SZ dětí a žáků do ne/formálního vzdělávání

Nejčastěji zmiňovanou překážkou, kterou pocítují samotné školy, jsou **nedostatečné personální kapacity**. Školy v České Lípě mají mnohdy bohaté zkušenosti s integrací žáků se SVP, pedagogické sbory se průběžně vzdělávají a školy administrují řadu projektů. Chybí jim však **speciální pedagogové, školní psychologové, koordinátoři pro rodiče** (sociální pedagogové) či **koordinátoři AP** (koordinátoři inkluze), **v MŠ logopedičtí pracovníci** (zejména s orientací na mongolské děti). Z hlediska další odborné podpory mimo samotné školy je to **nedostatek dětských psychologů a psychiatrů** nebo také **tlumočnicků**, s čím se ORP Česká Lípa rovněž potýká.

Školy v České Lípě jsou zatíženy **vysokým počtem žáků cizinců / s OMJ**. Tato situace nemusí být nutně vnímaná jako překážka, naopak může být důležitým odrazovým můstkem pro realizaci změn, které se budou moci opírat o aktuálně nastavovanou systémovou podporu jazykové přípravy žáků s OMJ. Ta umožňuje dorovnávat skupiny žáků pro výuku ČDJ o další žáky např. z nepodnětného prostředí, pokud je k tomu prostor. Zvyšování kompetencí pedagogů pro práci s

žáky s OMJ jednoznačně posiluje schopnosti školy tyto žáky individuálně posouvat. Z hlediska optimálního nastavení vzdělávací sítě je kruciólní, že díky konzultacím se zástupci MŠMT, které vedoucí školského odboru a ředitelé ve spolupráci s Libereckým krajem realizovali, došlo k určení až čtyř škol pověřených vzděláváním žáků cizinců. Tím bude systém zatížen relativně rovnoměrně a bude posilováno budování kompetencí napříč školami. V této oblasti bude důležitá podpora zřizovatele.

Vyhodnocování sociálně znevýhodněných žáků je něčím, co část škol považuje za „dojmologii“. Podpora žáků, kteří to potřebují, sice bez ohledu na vykázaní většinou probíhá (formou pedagogické intervence), ředitel jedné ze škol však zároveň uvedl, že podporu v prvním stupni PO nastavuje pouze v případech, kdy je možné domluvit se na spolupráci s rodiči. Žáci prvních tříd, kteří brzy vykazují neúspěšnost, jsou dle jeho pohledu nemotivovaní, což je velmi odsuzující pohled na děti z pravděpodobně nepodnětného prostředí, kterým nástroje zvýšení zájmu o vzdělání rodina nebude nikdy schopna dodat. V tomto případě se jeví, že škole **chybí komplexnější náhled na problematiku sociálního znevýhodnění a podpůrnou roli školy**, o kterou by s ohledem na rovné vzdělávání všech dětí měla chtít usilovat.

V otázce nastavování podpory sociálně znevýhodněným žáků **školy zatím spíše méně spolupracují s NNO**, které mohou žákům nabídnout podporu vzdělávání a práci s celou rodinou. Jednou z možných platforem, která se tuto mezeru pokouší překlenout, je PS pro rovné příležitosti v rámci MAP Českolipsko a Novoborsko, kde se členové pravidelně navzájem informují o podpoře klientů v NNO a situaci rodin na jedné straně a o potřebách škol a posunech nebo obtížích ve vzdělávání žáků na straně druhé.

Část ředitelů ZŠ si nepřímou stěžuje na to, že do prvních tříd přicházejí děti z MŠ bez vybudovaných školních návyků, nebo s nedostatečně rozvinutou češtinou (u žáků s OMJ). **MŠ mají někdy na rozvoj dětí pouze jeden rok. U dětí cizinců / s OMJ, u nichž je třeba nastavit komplexní jazykovou podporu, není v možnostech běžné činnosti MŠ, aby tuto potřebu zcela pokryla.** Více aktérů v území mluví o **potřebě posílení kompetencí MŠ v podpoře dětí pro zvýšení budoucí školní úspěšnosti.** Je však třeba otevřít diskuzi o tom, o jakou podobu zvýšení kompetencí by se mělo jednat. Pokud jde o odborné kompetence, mnohé pracovníce MŠ je průběžně rozvíjejí. Zvýšení účasti na předškolním vzdělání u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí není nad rámec posledního roku předškolní docházky (který je v těchto případech navíc často realizován tzv. individuálním vzděláváním) legislativně vymahatelné. Je možné podněcovat jej pozitivními impulzy (dotováním obědů, doprovody dětí do školky, motivačními pracovníky pro spolupráci s rodiči v MŠ, spoluprací s předškolními kluby apod.). Cíle vzdělávání v MŠ jsou odlišné od cílů vzdělávání v ZŠ a je důležité, aby MŠ zůstal prostor pro jejich naplňování. V tuto chvíli **chybí diskuze nad možnou intenzivnější spoluprací mezi MŠ a ZŠ**, doplněnou o podporu MŠ ze strany zřizovatele (např. vyhledávání financování projektů).

V České Lípě ve větší míře **chybí příležitosti pro neformální předškolní vzdělávání** (předškolní kluby, kluby pro rodiče s dětmi) **a pro nízkoprahové neformální vzdělávání dětí školního věku** (kromě NZDM Koule pod Charitou ČL v místě další obdobná služba není, chybí zejména na sídlišti Sever). Také venkovní **prostory pro volný čas** v okolí sociálně vyloučených lokalit nepřispívají k podnětnému a bezpečnému rozvoji dětí (viz např. železniční násep poblíž Parlamentu).

Vzdělávací systém vykazuje **vysoké procento předčasných odchodů**. Ukazuje se, že ze čtyř škol, které mají nejvyšší zastoupení počtu žáků se SVP s jiným než českým státním občanstvím (ZŠ Špičák, ZŠ Dr. Tyrše, ZŠ Slovanka a ZŠ Sever), jsou tři zároveň školami, kde jsou vyšší podíly předčasných odchodů (výjimku představuje ZŠ Slovanka). Přitom ale neplatí, že by předčasně odcházejícími žáky byli žáci cizinci / s OMJ. Spíše to vypadá, že díky zatížení škol vyšším počtem žáků cizinců dochází k menšímu potenciálu včas vyhodnotit všechny žáky s rizikem školní

neúspěšnosti. Vyšší počty předčasných odchodů se pak dotýkají i některých dalších škol, které vykazují nižší počty žáků cizinců. **Školy v České Lípě jednoznačně potřebují systémovou podporu pro efektivní eliminaci školní neúspěšnosti.**

3. NÁVRHOVÁ ČÁST

3.1. Cíle a opatření

Po předestřených výsledcích vstupní analýzy a informacích zjištěných během spolupráce v rámci PS vzdělávání je zřejmé, že krátkodobé cíle, které jsou v Plánu vzdálené dílčí podpory navrhovány, směřují k **dlouhodobějším cílům**:

- Zvýšení školní úspěšnosti žáků v území (eliminace opakování ročníků, předčasných odchodů)
- Vytvoření efektivního systému podpory škol v území (navýšení odborných pozic, rovnoměrné zatížení vzdělávací sítě žáky se SVP, pomoc s financováním podpůrných aktivit škol, sdílení a vzdělávání pedagogů)
- Rozšíření možností pro kvalitní volný čas a mimoškolní vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí (posílení nabídky NNO, úpravy okolí SVL)

Krátkodobější cíle s realistickou mírou uskutečnění **do prosince 2022** byly navrženy takto:

Cíl:	Opatření:
1. Začít pracovat na nastavování podpory žákům z nepodnětného prostředí	1.1 Obec Vytvořit platformu pro setkávání zástupců škol, PPP a NNO k tématu sociální znevýhodnění a vytvořit alespoň 2 výstupy <i>Výstupy:</i> přehled struktury opakování ročníků napříč územím (ve kterých ročnících), lokální katalog podpůrných opatření, přehled nástrojů eliminace školní neúspěšnosti, strategie řešení konfliktních situací s rodiči
	1.2 Školy Vyhodnocovat u žáků sociální znevýhodnění a navrhopat na škole opatření pro podporu těchto žáků (pracovat s Přílohou č. 2) <i>Výstupy:</i> přehled zastoupení všech kategorií SZ žáků na jednotlivých školách, portfolium opatření, které škola využívá a jejich stručné zhodnocení
	1.3 Školy Aplikovat dobrou praxi podpory žáků s OMJ na žáky z nepodnětného prostředí <i>Výstup:</i> pilotáž a reflexe využívání zvolených nástrojů (např. klíčových vizuálů, jazykových cílů v hodinách atd.) alespoň na jednom žákovi z nepodnětného prostředí
	1.4 Obec Uspořádat kulatý stůl k tématu spolupráce MŠ a ZŠ v otázce podpory žáků z nepodnětného nebo cizojazyčného prostředí <i>Výstup:</i> přehled kompetencí, očekávání a nabídky spolupráce mezi aktéry

Cíl:	Opatření:
2. Rozvíjet kompetence pedagogů pro komunikaci s rodiči	2.1 Obec Zprostředkovat školám jednu vzdělávací akci k tématu nácviku řešení konfliktních situací s rodiči (např. NPI) <i>Výstup:</i> vzdělávací akce 2.2 Charita ČL Asistovat školám při komunikaci s rodiči (klienty NNO), se kterými se nedaří škole navázat (plodný) kontakt <i>Výstup:</i> počet setkání dle poptávky škol a kapacity NNO
3. Snižovat míru záškoláctví v území	3.1 Obec Navázat na zářijovou PS vzdělávání a v pravidelném čtvrtletním intervalu opakovat setkání zástupců škol, OSPOD, policie, SVP a NNO <i>Výstupy:</i> precizace schématu spolupráce v území na základě jeho průběžného vyhodnocování; leták s informacemi pro rodiče (určený ke sdílení všem školám)
4. Mapovat možnosti rozšíření kapacit mimoškolního vzdělávání	4.1 Obec Aktivně se inspirovat u nízkoprahových volnočasových klubů v regionu, oslovovat vhodné subjekty, zvážit možnost poskytnutí obecních prostor <i>Výstupy:</i> sumativní výsledek mapování nebo již přímo domluva s konkrétním realizátorem

Takto navržené cíle odrážejí zjištěné potřeby v území, opatření využívají silných stránek aktérů a snaží se cestou co nejmenší individuální zátěže škol přinést výstupy využitelné pro všechny zúčastněné. Zdůrazněna je role obce jako koordinátora postupných změn.

Téma vzdálené dílčí podpory je **Spolupráce v oblasti řešení záškoláctví a sdílení nástrojů komunikace s rodiči. Oblast vyhodnocování žáků se sociálním znevýhodněním a nastavováním jejich podpory**, které je v rámci navržených opatření věnován největší prostor, je představuje **důležitý aspekt prevence ve vztahu k záškoláctví**.

3.2. Analýza rizik

- **Nízká motivace zástupců části škol k implementaci plánu.**
 - Pravděpodobnost: STŘEDNÍ
 - Dopad: VYSOKÝ
 - Eliminace: **Opakované oslovování všech zástupců škol a motivace k účasti.**
- **Nezapojení PPP, která dosud nebyla do plánování přizvána.**
 - Pravděpodobnost: STŘEDNÍ
 - Dopad: VYSOKÝ
 - Eliminace: **Motivace možností koordinovaného výstupu se všemi školami.**
- **Organizační náročnost pro obec při zajišťování nejrůznějších setkání.**
 - Pravděpodobnost: STŘEDNÍ
 - Dopad: VYSOKÝ
 - Eliminace: **Motivace možností nastavit účinné nástroje podpory.**

4. IMPLEMENTACE PLÁNU

Plán vznikl na základě spolupráce s účastníky PS vzdělávání realizované v rámci poskytované vzdálené dílčí podpory. Nositelem plánu je město Česká Lípa. Plán je platný po dobu jednoho roku od svého schválení a o jeho další implementaci rozhoduje město Česká Lípa.

4.1. Role subjektů zapojených do realizace plánu

Plnění jednotlivých kroků a stanovených cílů zajišťuje město Česká Lípa ve spolupráci se zapojenými partnery.

Do realizace plánu budou zapojeni:

- Město Česká Lípa jako vedoucí činitel a koordinátor lokálního partnerství, nositel a realizátor cílů plánu. Město ČL zajišťuje potřebné finanční prostředky zejména v oblasti udržování podpory a koordinace jednotlivých subjektů, především školských zařízení.
- Školská zařízení jako realizátor cílů a opatření plánu a klíčový aktér změn.
- Další spolupracující subjekty (školská poradenská zařízení, NNO, Policie ČR), kteří se podílejí na realizaci cílů a opatření.

Okruh aktérů implementace lze v případě potřeby rozšiřovat o další zástupce.

4.2. Spolupráce města Česká Lípa a Agentury pro sociální začleňování

Spolupráce mezi městem Česká Lípa a Agenturou pro sociální začleňování je v souvislosti s přípravami na nové období implementace operačních programů EU v tuto chvíli **garantována pouze do dubna 2022**. Parametry spolupráce v dalším období upravuje **nová metodika** (<https://www.socialni-zaclenovani.cz/kpsv-2021/>).

ZÁVĚR

Tento text vznikl jako výstup přibližně jednoleté spolupráce mezi městem Česká Lípa a Agenturou pro sociální začleňování v rámci Memoranda o spolupráci formou vzdálené dílčí podpory, podepsaného v říjnu 2020. Výstupy spolupráce jsou uvedeny ve formě cílů a opatření ve strategické části tohoto dokumentu. Implementace opatření je na dalším posouzení města a dalších zapojených stran a to v doporučené lhůtě jednoho roku od data schválení dokumentu Radou města.

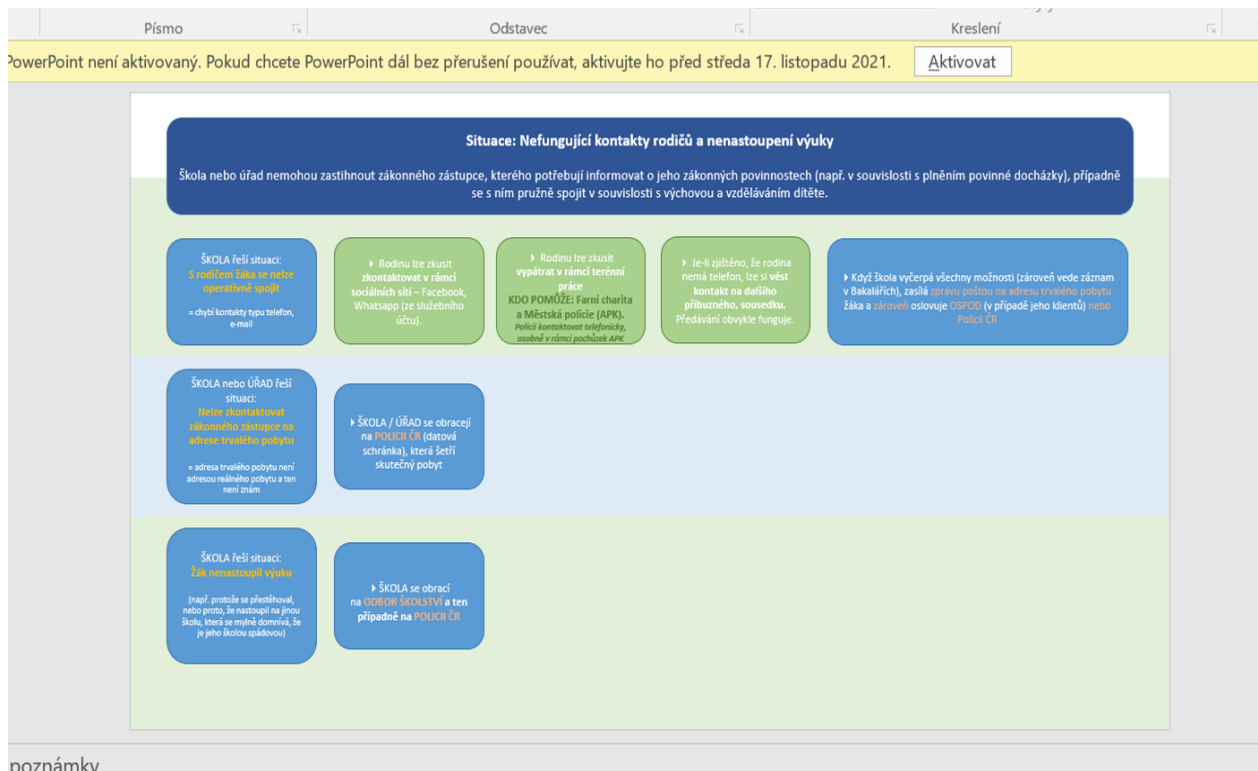
SEZNAM ZKRATEK

AP	Asistent pedagoga
CPIC	Centrum na podporu integrace cizinců
CEDU	Centrum pro demokratické učení
ČDJ	Čeština jako druhý jazyk
FB	Facebook
IVP	Individuální vzdělávací plán
LBK	Liberecký kraj
MAP	Místní akční plánování
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NNO	Nezisková organizace
NZDM	Nízkoprahové zařízení
OMJ	Odlišný mateřský jazyk
OP VVV	Operační program výzkum, vývoj, vzdělávání
OP Z	Operační program zaměstnanost
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PAS	Poruchy autistického spektra
PLPP	Plán pedagogické podpory
PO	Podpůrné opatření
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
PS	Pracovní skupina
PŠ	Praktická škola
PŠD	Povinná školní docházka
SAS	Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SVP	Speciálně vzdělávací potřeby, Středisko výchovné péče
SVL	Sociálně vyloučená lokalita
SZ	Sociální znevýhodnění, sociálně znevýhodnění
ŠPP	Školní pedagogické pracoviště
ŠPZ	Školské pedagogické zařízení
TUL	Technická univerzita v Liberci
TV	Tělesná výchova
UPOL	Univerzita Palackého v Olomouci

VP	Výchovný poradce
ZŠ	Základní škola

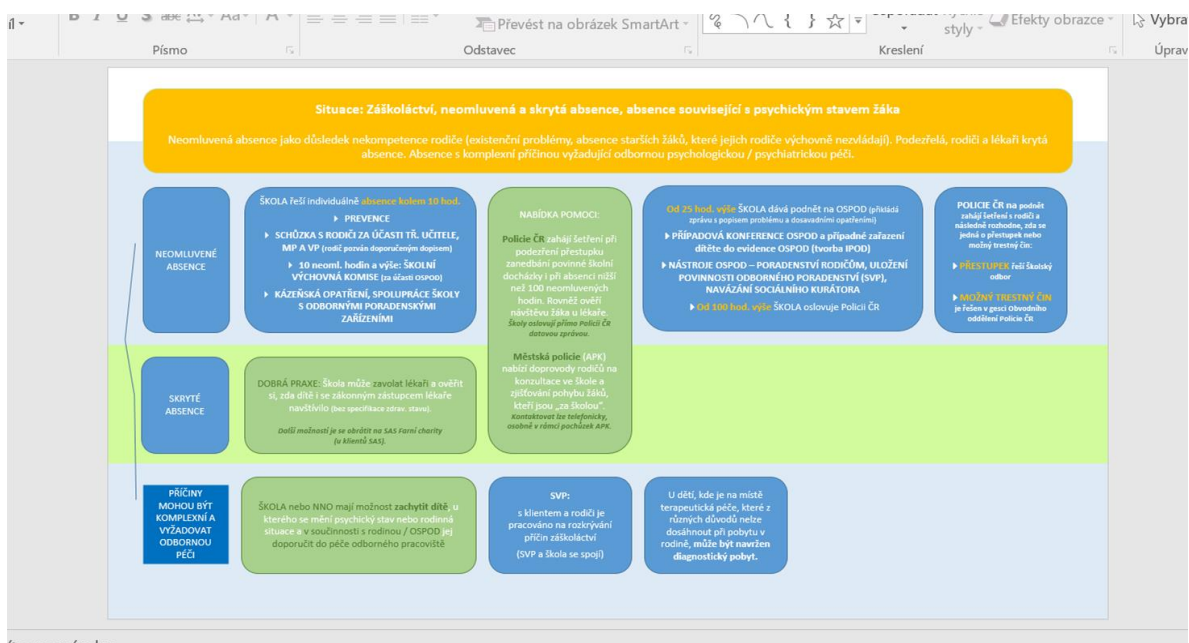
Příloha č. 1 - Schéma spolupráce škol, OSPOD, policie a NNO

Obrázek 1 - Schéma spolupráce v případě nefungujících kontaktů na rodiče

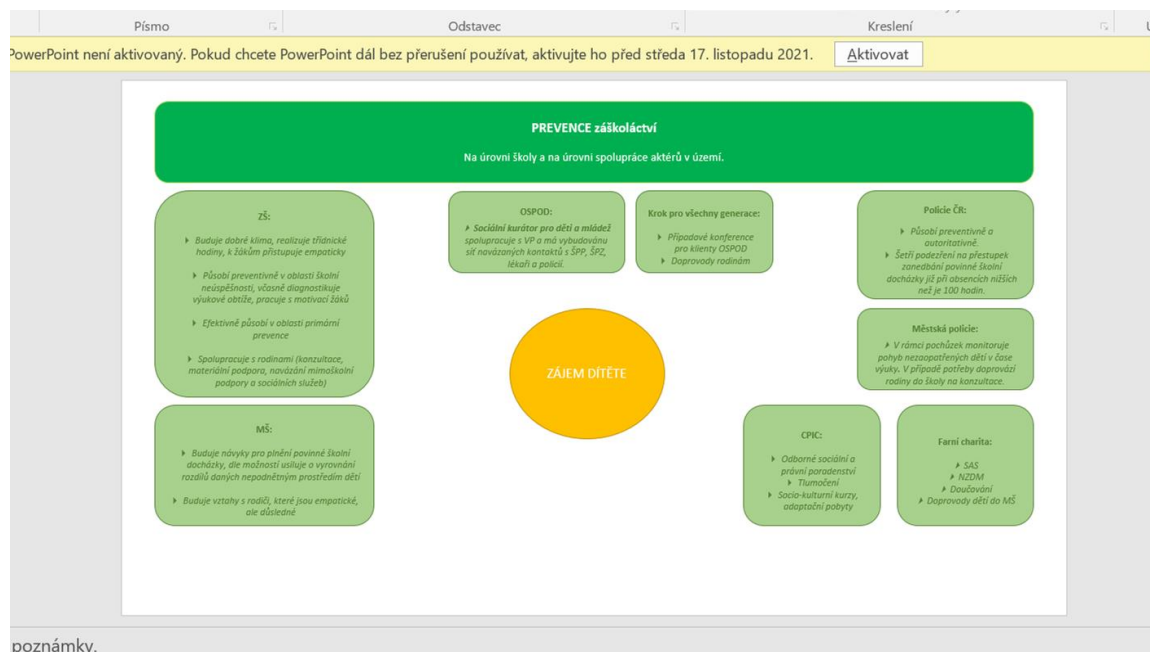

poznámky

Obrázek 2 - Schéma spolupráce při záškoláctví a skrytých absencích

Obrázek 3 - Role/nabídka aktérů při prevenci záškoláctví

Příloha č. 2: Jak a proč vyhodnocovat žáky se sociálním znevýhodněním

Kdo jsou sociálně znevýhodnění žáci?

Jsou to žáci, kteří selhávají ve vzdělání z nezdravotních důvodů. Příčiny školní neúspěšnosti tkví v tomto případě v přirozeném sociálním zázemí žáka, které žák nemůže ovlivnit.

Odlišit můžeme zhruba tři okruhy výchozí situace, které předznamenávají, o jaké žáky se jedná:

1. Materiální deprivace, prostorové vyloučení, nemotivující prostředí zatížené sociálně-patologickými jevy, etnická stigmatizace >> **Žáci ze sociálně vyloučených lokalit, sub-standardního bydlení, žijící v chudobě, s nevzdělanými rodiči, v kontaktu s rizikovým společenským chováním**
2. Komplikovaná rodinná situace v různé délce trvání >> **Žáci z vícečetných rodin, neúplných rodin, v traumatickém životním období** (rozvod, smrt, nemoc, násilí, odnětí svobody u rodiče), **v pěstounské péči či ústavní výchově** (tj. na pozadí jsou ekonomické a stigmatizující aspekty, oslabené ukotvení ve sdílených kulturních hodnotách, situace ale nemusí být trvalá, není nutně determinovaná generační reprodukce)
3. Odlišný mateřský jazyk >> **Žáci s OMJ**, kteří bez ohledu na své občanství nerozumí jazyku výuky (z určitého úhlu pohledu sem spadají i **žáci ze sociálně vyloučeného prostředí**, kteří nesdílejí etnoлект obecné češtiny a další jazykové kódy majoritní populace)

V praxi se faktory sociálního znevýhodnění překrývají a zesilují. Co je podstatné, sociálně znevýhodněný žák potřebuje ve škole podporu.

Jakých projevů sociálního znevýhodnění si všimat?

Autoři **Katalogu podpůrných opatření UPOL** vymezili několik okruhů pro sledování projevů sociálního znevýhodnění přímo ve škole:

<http://katalogpo.upol.cz/metodika-identifikace-socialniho-znevychodneni/4-posuzovaci-schema/>

Celé posuzovací schéma je poměrně rozsáhlé – každý projev je rozepsán do tří-stupňové úrovně závažnosti, přičemž škola by měla přijímat opatření především na úrovni prvního stupně, následně se obracet na poradenské zařízení či OSPOD. Konkrétní opatření, která v rámci prvního stupně závažnosti na úrovni školy nastavit, jsou v katalogu bohatě popsána:

<http://inkluzi.upol.cz/ebooks/katalog-szn/katalog-szn.pdf>

Kdy upozornět:

- Do první třídy nastupuje žák, který nechodil do MŠ, chodil sem pouze v posledním povinném roce, případně se vzdělával individuálně
- Žák je cizinec / žák s OMJ
- Žák má adresu bydliště, která odkazuje na ústavní výchovu, sub-standardní bydlení (např. ubytovna), tzv. sociálně vyloučenou lokalitu apod., nebo z kontextu vyplývá, že rodina žáka se často stěhuje či prochází složitou rodinnou situací (např. rozvod)
- Žák je ve škole neúspěšný, ačkoli nevykazuje žádné zdravotní znevýhodnění, chování žáka ve vyučování, ve vztahu ke spolužákům a učitelům se výrazně proměnilo nežádoucím směrem
- Rodina žáka dlouhodobě nekomunikuje, nespolupracuje

Jakých projevů si všímat?

Následující projevy se dotýkají různých oblastí, z nichž některé mohou zároveň odkazovat ke zdravotním obtížím (poruchám učení či psychickým obtížím).

Některé projevy indikující sociální znevýhodnění, pokud se nepropisují do školní neúspěšnosti či výchovných obtíží žáka, a vyskytují se v přiměřené míře i s ohledem na sociálně-právní ochranu dětí, nemusí být předmětem dalšího zkoumání. Indikující může naopak zejména být, pokud se množí projevy z více oblastí zároveň:

Rodina a její socio-kulturní status

- Rodiče žáka dlouhodobě nespolupracují a tato situace má dopady do vzdělávání nebo kázeňského prospěchu žáka (pomůcky, příprava)
- Žák vykazuje 20 a více ne/omluvených hodin za pololetí, rodina buď nespolupracuje nebo její účast nemá efektivní dopad
- Žák se z důvodů kulturních či náboženských neúčastní některých předmětů

Interpersonální charakteristiky žáka

- Žák má úzkostné, agresivní nebo afektivní chování a to zejména v zátěžových situacích
- Žák má problémy respektovat autoritu pedagogů, uchyluje se k vulgarismům
- Žák je izolovaný od zbytku kolektivu, kontakt s vrstevníky udržuje např. jen v přítomnosti dospělých

Intrapersonální a osobnostní charakteristiky žáka

- Žák má nevyrovnané sebepojetí (přeceňuje se nebo podceňuje), může jít o důsledek zátěžové životní situace
- Žák nemá zájem o učení, o svůj prospěch, ani o účast na školních aktivitách (žák je z nemotivujícího prostředí s jiným hodnotovým nastavením, příp. je uživatelem návykových látek)
- Žák je pravidelně ve výuce unavený, není schopen se soustředit, reaguje podrážděně
- Žák vykazuje odchylky v pracovním tempu (podezření na poruchu pozornosti)
- Žák neovládá vyučovací jazyk, nebo s ním má obtíže, které vyžadují podporu
- Žák není schopen následovat běžné pokyny učitele, vykazuje značnou nesamostatnost v pracovním postupu
- Žákovy obtíže v oblasti pozornosti dopadají na jeho studijní výkony (podezření na poruchu pozornosti)
- Žák má dlouhodobě sníženou schopnost vnímat, pamatovat si, chápat nebo používat nové informace (podezření na oslabený kognitivní výkon)

Materiální podmínky

- Žák nemá zaplacené obědy, nenosí svačiny
- Žák má zapáchající oblečení, oblečení nevhodné vzhledem k počasí
- Žák má slabiny v oblasti hygienických návyků, má zanedbaný chrup
- Žák nemá zajištěny pomůcky, příp. často pomůcky zapomíná
- Žák má obtíže v sebeobsluze či se neorientuje v rozvrhu a po budově školy

Připravenost v období prvních let školní docházky

- Žák nemá přiměřeně rozvinuté sluchové a zrakové vnímání, prostorovou orientaci a jemnou motoriku, vnímání posloupností a časového sledu
- Žák přichází vybaven nižší znalostní základnou a omezenou slovní zásobou, nepropojuje si příčinné souvislosti, má tzv. oslabené nadání (řeč, pozornost)

Proč vyhodnocovat žáky se sociálním znevýhodněním a jak postupovat?

Sociální znevýhodnění patří mezi speciálně vzdělávací potřeby žáků, kterým je účelné věnovat pozornost v rámci zajištění rovného přístupu ke vzdělání, zejména pak směrem k prevenci předčasných odchodů, k nimž u této skupiny žáků nezdědka dochází.

V současné době je zvykem žáky, kteří jsou vykázáni již v kategorii zdravotního znevýhodnění nebo zdravotního postižení, nevykazovat zároveň také v kategorii sociálního znevýhodnění. To je obvykle spojováno s méně závažnými projevy SVP a pedagogicko-psychologické poradny zpravidla této skupině žáků bez další indikace nedoporučují opatření s finančním nárokem. Školy tak, ať již s žáky individuálně pracují nebo ne, nejsou motivovány SZ žáky vykazovat. Efektivní podpora této skupiny žáků přitom zahrnuje jak koordinované působení široce postaveného týmu pracovníků ŠPP, ideálně Plán pedagogické podpory s návrhy opatření a jeho pravidelné vyhodnocování, tak alespoň příležitostnou individuální práci s žákem a sledování jeho pokroku a v neposlední řadě i intervence na úrovni kolektivu třídy. Tedy časově náročnou činnost, kterou MŠMT v podmínkách školám poskytovaných dostatečně nezohledňuje.

Navzdory tomu je několik důvodů, proč se vykazovat žáky se sociálním znevýhodněním vyplatí:

- Škola věnuje této problematice pozornost, žáky s daným typem znevýhodnění včas podchycuje, zlepšuje jejich vzdělanostní šance a efektivně tak předchází předčasným odchodům.
- Škola má představu o složení žáků, což ji umožňuje pružně reagovat na případné projektové výzvy. Varianta projektového financování není ideální, v současné době ji však nelze opomíjet. Školy také důsledným vykazováním přispívají k situaci, kdy MŠMT má relevantní data o rozsahu potřebné podpory, kterou by mělo do systému dopravit.
- Škola si buduje systém individuální podpory každého žáka, což zkvalitňuje její výukové postupy obecně.

Projevy sociálního znevýhodnění se vyskytují na určité škále, v rámci které může být někdy obtížné rozhodnout, zda jde ještě o jev sám o sobě neškodný, nebo již o projev indikující sociální znevýhodnění s postupnými markantními dopady do vzdělávací dráhy jedince. Toto posouzení bude vždy otázkou citu zkušených pedagogů a pracovníků ŠPP, případně jejich konzultace s pracovníky ŠPZ. Ideální je, když hodnocení na škole provádí celý odborný tým, který může situaci posoudit z různých úhlů pohledu. Není účelné určovat ostré hranice pro četnost určitého jevu, který bude škola již považovat za indikující. Každá situace si může vyžádat trochu jiný důraz na hodnocení jednotlivých projevů. Pokud se případně nastavená podpora i v méně indikujících případech ukáže být v čase velmi brzy účinná/zbytná, je to také možnost vyústění dané situace (pochopitelně kladná).

V otázce podchycení sociálního znevýhodnění jde především o následující principy:

- **Dodat celé oblasti podpory této skupiny žáků na škole význam** tak, aby pedagogický sbor měl dostatek informací o příčinách, projevech a dopadech do vzdělání. Ideální je, když si škola udělá určitou inventuru toho, kolik z žáků, kteří jsou školně neúspěšní, by mohlo patřit do této skupiny. **Přestože je část SZ žáků již podporována s ohledem na své**

zdravotní znevýhodnění, je vhodné uvažovat i o nástrojích, které cílí přímo na sociální oblast, v níž také potřebují podporu.

- **Rozvíjet vnímavost pro situaci žáků, kteří** mají odlišné tempo a méně uspokojivé výsledky, není u nich diagnostikována překážka na úrovni zdravotního znevýhodnění/postižení, přesto **musí vynakládat o mnoho větší úsilí než jejich spolužáci** pro splnění určitého úkolu a to i v situaci, kdy jsou pro něj dostatečně motivováni.
- **Uvědomovat si, že nedostatek motivace či náročné chování jsou projevy dítěte, které se vyskytuje v neoptimální rodinné nebo životní situaci a je třeba na ně reagovat nikoli represivně, ale terapeuticky.**
- **Neobávat se toho, že přiznání potřeby podpory bude pro rodinu a žáka samotného stigmatizující.** Jedná se o moderní nástroj podpory ve vzdělávání, který slouží k rozvinutí plného potenciálu všech dětí a v důsledku tak celé společnosti. Každý se může dostat do obtížné situace, při společném vzdělávání se však dopady nepohody i u jednoho žáka podepisují na fungování celé třídy. Podpora je poskytována citlivě a všichni žáci jsou motivováni k úkolům adekvátně rozvíjejícím jejich potenciál, nikoli srovnávání, jako tomu bylo v minulosti. Škola má plně ve své kompetenci to, aby tuto optiku rodičům zpřístupnila.

Jaké nástroje podpory u sociálně znevýhodněným žáků aplikovat?

Školy se někdy obávají, že podpora SZ žáků pro ně znamená především další administrativu a samozřejmě zvýšenou individuální práci s žáky. Plán pedagogické podpory není závazný a lze ho přizpůsobit potřebám školy. Individuální práce s žáky náročná bezesporu je, ale má smysl a v dlouhodobé perspektivě snižuje náročnost práce s kolektivem třídy. Řada opatření se navíc odvíjí právě na úrovni třídního kolektivu a mají tak pozitivní dopady na všechny žáky.

Celé spektrum podpůrným nástrojů nabízí již zmiňovaný Katalog podpůrných opatření UPOL, kde je i uvedeno, na jaké projevy na straně žáka opatření reaguje, v čem spočívá a čemu pomáhá, jaká jsou rizika:

<http://inkluzev.upol.cz/ebooks/katalog-szn/katalog-szn.pdf>

Na co se při vzdělávání SZ žáků zaměřit shrnuje také článek na webu NPI:

<http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-pedagog/1988-jak-podporit-a-motivovat-zaky-ze-socialne-znevynhodneneho-prostredi>

Zde uvádíme z obou zdrojů výběr toho z našeho pohledu nejpodstatnějšího:

Obecná doporučení:

- **Zpřístupnit žákovi jednu dospělou osobu, se kterou může udržovat bližší vztah** v rámci školy a na kterou se může vždy s důvěrou obracet. Vztah s touto osobou poskytne žákovi zklidnění v prostředí, které může vnímat jako ohrožující. Klidné vnímání je nutným předpokladem pro zdárný proces učení.
- **Cíleně zařazovat konkrétní pozitivní zpětnou vazbu a hodnotit individuální pokrok.** Tento přístup je náročný, ne vždy jej lze aplikovat plošně (u každého úkolu, ve všech předmětech), je ale dobré vybrat si pravidelné příležitosti pro tento typ motivace.
- **Pokusit se nastavit komunikaci s rodiči** – rodičům dávat jasná pravidla a jednoduchá sdělení (ve třídě se děje to a to, učitel od rodiče potřebuje to a to). Účelné je budovat důvěru pro další spolupráci (vyzdvihnout pozitivní stránky dítěte, uvést situace, kdy je

možné učitele kontaktovat – např., když dítě nebude chodit do školy a rodič to nebude moci ovlivnit, ať se na učitele obrátí, věc se dá společně řešit).

- **Cíleně budovat spolupráci s dalšími subjekty:** sociálními službami (SAS, terénní služby), subjekty poskytujícími doučování či mentoring, organizacemi poskytujícími volnočasové vzdělávání (ideálně běžné kroužky).

Opatření, která patří mezi ta snáze realizovatelná:

Promyšlená organizace prostoru

Zvážíme jinou než sálovou formu organizace lavic. Žáka, který má např. oslabený kognitivní výkon, posadíme vedle bystrého a přátelského spolužáka ideálně do druhé lavice (pedagog má dohled, žák zároveň neztrácí přehled o dění), dále od okna i dveří. Pokud se u žáků vyskytuje porucha pozornosti, zacházíme opatrně s výzdobou místnosti tak, aby na sebe neupozorňovala více, než právě probírané učivo.

Grafická strukturace denního programu

U žáků z nemotivovaného prostředí, u nichž se setkáváme s omezeným vnímáním časového sledu a nedostatečnou orientací v prostoru, se pro zvýšení jejich sebeobsluhy osvědčují piktogramy předmětů a pomůcek, které si žák ve spolupráci s učitelem na začátku každého dne skládá na lavici (např. přilepí), nebo mohou být umístěny na blízké magnetické tabuli apod.). Žákovi pomůže také plánec budovy s piktogramy, který využijeme i pro žáky s OMJ.

Společné schůzky s rodiči a žáky

Osobní setkání, kterým se rodiče v obtížných životních situacích často vyhýbají, jsou základem vzájemně fungující spolupráce. Pozvěme rodiče za přítomnosti dítěte, vyzdvihneme jeho silné stránky a zjistíme více o tom, jak rodina tráví čas a co je v jejích možnostech. Povězme rodičům více o tom, co ve škole děláme a co potřebujeme, aby se žák mohl dobře učit. Nastavme společná pravidla, která bude pro všechny realistické dodržovat. Jsou rodiče schopni kontrolovat přípravu, zajišťovat pomůcky? Může jim pomoci někdo další v rodině, nebo pracovník sociální služby?

Klidné místo

Vytvoříme jej ve třídě tak, aby nebylo zcela prostorově odděleno. Jeho funkci určíme jako místo pro jiný typ práce. Pro žáka s rušivým chováním slouží jako klidová zóna, kterou využívá dobrovolně, nebo na základě citlivé pobídky učitele. Na místě jsou k dispozici materiály pro rozvíjející činnost.

Prevence únavy

Střídáme různé typy činností ve výuce (více a méně aktivizující) a zařazujeme přestávky, případně pojaté jako společné relaxace. Relaxační techniky učíme žáky postupně. S rodiči se případně domluvíme na vhodné životosprávě, zdůrazníme její důležitost, případně pomůžeme zajistit Obědy zdarma.

Pravidelná kontrola osvojení učiva

Vybudujeme systém rychlé průběžné kontroly probrané látky, který žáci vnímají bezpečně.

Osvědčené jsou mazací destičky, zvedání karet apod. Znalost kontrolujeme pasivně (výběr z možností, ne/souhlas s tvrzením apod.).

U žáků s OMJ sdílíme piktogramy s nejčastějšími pokyny ve výuce napříč předměty.

Prostor pro seberealizaci žáků

Využíváme individuálního talentu a zapojujeme jinak školně neúspěšně žáky do asistence učitelům během hodin TV a během přípravy pomůcek do vyučovacích hodin. Žáci, kteří potřebují uvolňovat pohybové napětí, se tak začleňují a zároveň se vhodně odreagují.

Opatření upravující metody a formy učení:

U SZ žáků je zpravidla nutné posilovat mnoho oblastí budujících **předpoklady pro úspěšné učení**. Konkrétní opatření se nastavují na míru žákovi a na jejich návrzích se podílí širší tým ŠPP, případně v konzultaci s ŠPZ. Opatření zasahují do oblastí:

- Rozvoj poznávacích funkcí a specifických dovedností (zrakové a sluchové vnímání, grafomotorika, vnímání časové posloupnosti atp.)
- Rozvoj myšlenkových operací (např. strukturace nových poznatků)
- Trénink paměti
- Rozvoj exekutivních funkcí (plánování činností, koncentrace, dokončování úkolů)
- Rozvoj jazykových kompetencí
- Nácvik sebeobslužných dovedností
- Nácvik sociálního chování

Opatření se realizují přímo ve výuce, často ale také paralelně v individuální práci s žákem mimo skupinovou výuku (např. v oddělené části vyučování, v rámci podpory poskytované speciálním pedagogem, logopedem, pedagogem češtiny jako druhého jazyka aj.). Jedná se obsáhlou oblast, vybíráme proto jen několik tipů do výuky ve třídě:

Aktivizace pro rozvoj jazykových kompetencí - využití potenciálu třídy

Význam slova, které SZ žák nezná, mohou ostatní spolužáci vysvětlit, hledat různé příklady užití. Žáka podporujeme ve vyjadřování celou větou a pravidelně ho aktivizujeme.

Nedostatky v gramatice a stylistice (romský etnolekt češtiny) se budují dlouhodobě, je vhodné upravit hodnocení žáka v této oblasti.

Metody aktivního učení a výuka respektující styly učení

Diskuze, práce ve skupině, myšlenkové mapy, čtení s předvídáním, brainstorming, efektivní čtení... to vše jsou možnosti, jak nejen zpestřit výuku, ale posílit podíl zapamatovaných informací.

Doporučuje se také zjistit, v jaké podobě žáci informace nejlépe přijímají – vizuální, auditivní, hmatová. Podoby sdělení je možné střídat, nebo umožnit žákům diferenciaci učebního stylu.

Kolektivní podpora sledování postupu činnosti

Celá třída se může podílet na tvorbě jednoduchého grafického znázornění určitého postupu – např. v matematice. Všichni žáci si postup fixují, žák s poruchou koncentrace získává užitečnou pomůcku.

Kooperativní učení a budování pozitivních vztahů

Zvyšuje motivaci a umožňuje přirozené učení se od pokročilejších žáků v nesoutěživé atmosféře.

Klíčové vizuály

Vizualizace obsahu látky (např. formou tabulky, grafu, schématu, časové osy...) pomáhá si obsah

lépe zapamatovat a také slouží jako podpora vyjádření pochopení. Vizuál by ideálně měl být částečně žákem dotvořen a měl by obsahovat klíčové pojmy pro vyjádření jádra sdělení. Klíčové vizuály jsou stěžejní při vzdělávání žáků s OMJ. Více zde:

<https://www.inkluzivniskola.cz/graficka-vizualizace-obsahu>

Opatření v oblasti individuální práce s žákem:

Co do **úprav obsahu vzdělávání** může být namísto ponížít objem učiva, který vzhledem ke svým aktuálním učebním předpokladům žák zvládne obsáhnout (IVP na základě doporučení ŠPZ). Zároveň jsou nastavena opatření pro postupné dorovnávání takto upraveného obsahu vzdělávání.

Vyučovací metody by u žáků s OMJ a žáků z nepodnětného prostředí neměly opomenout **budování jazykových kompetencí** ve všech předmětech. Ve vztahu k výuce by neměly být kladeny jen obsahové, ale i jazykové cíle – jakým způsobem to, co žák zná, vyjádří jazykově?

Výuka může být diferencována z hlediska tempa a míry komplexity zadaných úkolů (např. žák doplňuje diktát do předtištěného textu tak, že se zaměřuje zejména na aktuálně probírané jevy). Diferenciace lze docílit např. rozdělením třídy do několika zón, ve kterých se žáci přesouvají dle svých aktuálních potřeb a zpracovávají úkoly v odlišném objemu či míře podrobnosti, s odlišnou mírou dostupných pomůcek atp.

Úprava formy hodnocení

Alternativních forem hodnocení je celá řada. Klíčové je, aby žákovi hodnocení umožňovalo srozumitelnou zpětnou vazbu a aby bylo možno měřit jeho pokrok, nikoli žáka srovnávat se spolužáky. U SZ je zásadní stavět na pozitivní motivaci.

Úprava formy přípravy na výuku

SZ žák často nenosí úkoly
– doma nemá prostor se připravovat. Škola se může domluvit na přípravě a doučování v NZDM několikrát týdně, nebo na docházení za speciální pedagožkou na škole.

Další opatření, která mají u SZ žáků své místo:

Podpora mimoškolních akcí

V případě předpokladu ekonomické zátěže pro rodinu, informujeme rodiče co nejdříve, vysvětlíme význam účasti a navrhneme např. možnost postupné splátky.

Komunitní aktivity

Jsou skvělou příležitostí pro navázání kontaktu s rodiči. Nízké účasti je možné předejít naplánováním akce ve spolupráci s rodiči (společné stanovení času a místa setkání, programu). V den akce lze také zapojit NNO s kontakty v řadách rodičů.

Školní klub

V klubech dbáme na nastavení pravidel. Jsou mj. příležitostí pro diagnostiku žáka.

Spolupráce s NNO – rozvoj kompetencí pro učení

Žák, který zpravidla neabsolvoval předškolní vzdělání, se potřebuje naučit:
- barvy, tvary
- rozpoznávat sluchové hlásky ve slovech
- logické vztahy mezi pojmy
- časové posloupnosti atp.
V této oblasti může být nápomocná vhodná doučovací aktivita NNO, ideálně s možností kontaktu s třídním učitelem.

Opatření v situacích, kdy žák vykazuje nevhodné či náročné chování:

Řešení nevhodného chování

Pokud se ve třídě vyskytuje žák s nevhodným chováním (např. odcizuje nebo poškozuje věci spolužáků, chová se nekamarádsky, dělá žertíky, které překračují přijímanou normu), je vhodné podpořit ho formou rozvoje celého kolektivu. Vytvořit systém pozitivního hodnocení takových projevů chování, na kterých se třída kolektivně shodne. Je potvrzeno, že pozitivní cestou se chování žáka lépe samo upraví, než když učitel nebo třída reagují negativisticky.

Práce s emocemi

Přínosné je také průběžně zařazovat aktivity na práci s emocemi tak, aby se v nich žáci dokázali vyznat a byli empatičtější k projevům svých spolužáků.

Dočasné řešení

při agresivním chování vůči spolužákům

Agresora se doporučuje přemístit – např. do jiného stabilního kolektivu (vyšší ročník), do zařízení preventivně výchovné péče, nebo do distančního vzdělávání. Na žáka i třídu by měl být navázán psycholog či etoped. Intervence na úrovni ŠPP by měly proběhnout do 10 dnů.

Řešení náročného chování

Patří sem veškeré chování žáka, které znemožňuje výuku a negativně ovlivňuje vztahy ve třídě. Toto chování je důsledkem chronicky prožívaného stresu u dítěte, jehož příčinu je třeba hledat ve spolupráci s odborníky. Aby škola mohla být bezpečným prostředím, ve kterém dítě rozvinu svůj potenciál, je třeba společně pracovat na nastavení pravidel a vzájemného respektu. Více viz: <https://www.podporainkluze.cz/material/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach/>

Závěrem:

Sociálně znevýhodnění žáci mohou dle konkrétních projevů a v kombinaci s dalšími formami SVP vyžadovat různou míru podpory. Z přehledu indikátorů, kterým věnovat pozornost, i nastínění možností podpory, je zřejmé, že se jedná o skupinu žáků, jejichž nenaplněné potřeby mohou citelně dopadat do fungování kolektivu třídy. A naopak zacílení pozornosti na jejich identifikaci může pomoci osvětlit, proč některé třídní kolektivy hůře prosperují a proč je výuka v těchto třídách pro pedagogy natolik náročná. Vyhodnocování SZ má smysl a nastavení podpory nemusí být ihned komplexní a postihující všechny aspekty vzdělávání žáka, může se zaměřit na jednu oblast a v té nastavit realistické cíle, jejichž naplnění povede k vyšší motivaci žáka.

Formulář pro školy pro sledování počtu SZ žáků a ukazatelů školní neúspěšnosti

ZŠ:		
Datum:		
Údaj		Stav
Aktuální počet žáků školy		
Aktuální počet žáků se SVP		
Odhad počtu sociálně znevýhodněných žáků		
	z toho žáci, kteří mají přiznána PO související se soc. znevýhodněním	
Odhad počtu romských žáků		
Počet žáků, kteří v uplynulém šk. roce přešli z jiné ZŠ		
Počet žáků, kteří v uplynulém šk. roce odešli do jiné ZŠ		
Počet hodin omluvené absence v uplynulém šk. roce		
Počet hodin neomluvené absence v uplynulém šk. roce		
Počet žáků, kteří v uplynulém šk. roce měli více než 25 hodin neomluvené absence		
Počet žáků klasifikovaných na konci uplynulého šk. roku sníženou známkou z chování		
Aktuální aprobovanost výuky I. a II. stupně (v %)		
Počet žáků, kteří v uplynulém šk. roce ukončili povinnou školní docházku		
	z toho žáci pokračující na praktických školách	
	z toho žáci pokračující v učebních oborech kat. E	
	z toho žáci pokračující v učebních oborech kat. H	
	z toho žáci pokračující v maturitních oborech	
	z toho žáci pokračující na konzervatořích	
	z toho žáci nepokračující na žádné SŠ	
	z toho žáci, u kterých není známo, zda a na jakou SŠ byli přijati	

VÝPIS
Z
USNESENÍ

z 92. jednání Rady města Česká Lípa,
které se konalo dne 23. 3. 2022
(č. usnesení 1419/2022 - 1448/2022)

XXX

Č. usnesení 1421/2022

Plán vzdálené dílčí podpory v oblasti inkluzivního vzdělávání

Předkládá: Ing. Volfová Jitka, starostka města

Rada města Česká Lípa

bere na vědomí v souladu s § 102 odst. 2 písm. b) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) Plán vzdálené dílčí podpory v oblasti inkluzivního vzdělávání pro období 2021 - 2022 v předloženém znění.

Petra

Hendrychová

Digitálně podepsal

Petra Hendrychová

Datum: 2022.03.29

13:58:30 +02'00'

Česká Lípa 29.03.2022

Za správnost: Petra Hendrychová, referent samosprávy